

LENTELĖS

II. LIETUVOS VALSTYBĖ

1. Geografinės padėties ypatumai ir kai kurios pasekmės
2. Didžiausios Europos valstybės
3. Lietuvos sienų ilgiai (pagal <http://pasienis.lt/lit/Valstybės-siena>)
4. Lietuvos administracinis suskirstymas
5. Apskričių teritorijų savivaldybės

III. GEOLOGINĖ SANDARA IR ŽEMĖS TURTAI

1. Lietuvos teritorijos geologinė raida ir paleogeografinės sąlygos
2. Nuosėdinių uolienu rūšys

IV. LIETUVOS PAVIRŠIUS

1. Aukštumų skirstymas pagal susiformavimo amžių

V. LIETUVOS ORAI IR KLIMATAS

1. Lietuvos orus formuojančios oro masės
2. Meteorologiniai rekordai (LHMT tarnybos duomenimis)

VI. VIDAUS VANDENYS

1. Ilgiausios Lietuvos upės
2. Didžiausi, ilgiausi ir giliausi Lietuvos ežerai
3. Didžiausi Lietuvos tvenkiniai
4. Požeminio vandens skirstymas pagal ištirpusių medžiagų kiekį
5. Didžiausios Lietuvos pelkės

VII. BALTIJOS JŪRA

1. Didesnės Baltijos jūros salos, įlankos ir sąsiauriai

IX. AUGALIJA IR GYVŪNIJA

1. Didžiausi Lietuvos miškų masyvai
2. Lietuvos gyvūnai

X. KRAŠTOVAIZDIS IR SAUGOMOS VIETOS

1. Lietuvos saugomos teritorijos ir objektai
2. Tarptautinės svarbos saugomos teritorijos Lietuvoje

Padėties ypatumai	Kai kurios pasekmės
Šiaurės pusrutulyje	Saulė visus metus matoma pietiniame dangaus skliaute
Vidutinėje Žemės apšvietimo juostoje	<ul style="list-style-type: none"> • keturi metų laikai • skirtinga Saulės tekėjimo ir leidimosi vieta įvairiais metų laikais • vidutinė klimato juosta
Nemuno upės baseine	<ul style="list-style-type: none"> • tekančio vandens energija (hidroenergetika) • galimybės transportuoti upėmis
Vidurio Europos ir Rytų Europos laiko juostose	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos valstybinis laikas – II (Rytų Europos) laiko juostos • Lietuvos laikas 2 valandomis nesutampa su Grinvičo laiku ir 1 valanda – su daugumos ES valstybių, tarp jų ir Lenkijos, laiku
Prie Baltijos jūros	<ul style="list-style-type: none"> • jūrinis klimatas • galimybė įsikurti ir veikti Klaipėdos jūrų uostui • jūrų transporto ir turizmo plėtra
Buvusių apledėjimų teritorijoje	ledyninis kraštovaizdis
Europos centre	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuva yra Vidurio Europos valstybė • geografiškai, istoriškai ir ūkiškai šalis labai glaudžiai susijusi su Lenkija, Latvija, Vokietija, Rusija ir kitomis valstybėmis
Kryžkelėje tarp Šiaurės ir Pietų bei Vakarų ir Rytų Europos	Lietuvos teritorijoje driekiasi svarbūs tarptautiniai transporto keliai, kuriais gabenami kroviniai, vežami keleiviai
ES ir NATO teritorijoje	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos saugumą garantuoja stipriausias pasaulyje karinis blokas • kaimynės Lenkija ir Latvija taip pat yra NATO ir ES narės, yra palankesnės sąlygos bendradarbiauti • Lietuva įsipareigojusi tinkamai saugoti išorinę ES sieną, atlikti muitinės kontrolę

Geografinės padėties ypatumai ir kai kurios pasekmės

Vieta	Europos valstybė	Dydis (km ²)
1	Rusija	17 098 242
2	Ukraina	603 700
3	Prancūzija	547 030
4	Ispanija	497 304
5	Švedija	449 964
6	Vokietija	357 021
7	Suomija	337 030
8	Norvegija	324 220
9	Lenkija	312 685
10	Italija	309 547

Didžiausios Europos valstybės

Valstybė	Sausumos sienos ilgis km	Jūros sienos ilgis km	Bendras sienų ilgis km
Baltarusija	678,82	-	678,8 (679)
Latvija	588,1	22,2	610,3 (610)
Lenkija	104,3	-	104,3 (104)
Rusija (Karaliaučiaus sritis)	274,89 (iš jų Kuršių mariomis 18,5)	22,2	297,1 (297)
Išorinė teritorinių vandenų riba	-	75,4	75,4 (75)
Iš viso	1646,1 (1646)	119,8 (120)	1765,9 (1766)

Laikotarpis	I lygmuo	II lygmuo	III lygmuo	IV lygmuo
XVI a.	vaivadija	valsčius (pavietas)	vaitystė	
XX a. pradžia	gubernija	apskritis	valsčius	seniūnija
Nuo 1918 m.	apskritis	valsčius	seniūnija	
1944–1950	apskritis	valsčius	apylinkė	
1953–1995	rajonas	apylinkė		
1995–2009	apskritis	savivaldybė	seniūnija	
Nuo 2009 m.	apskritis	savivaldybė	seniūnija	seniūnaitija
Nuo 2010 m.	savivaldybė	seniūnija	seniūnaitija	

Apskritys	Savivaldybės
Alytaus	Alytaus miesto, Alytaus rajono, Druskininkų, Lazdijų rajono, Varėnos rajono
Kauno	Birštono, Jonavos rajono, Kaišiadorių rajono, Kauno miesto, Kauno rajono, Kėdainių rajono, Prienų rajono, Raseinių rajono
Klaipėdos	Klaipėdos rajono, Klaipėdos miesto, Kretingos rajono, Neringos, Palangos miesto, Skuodo rajono, Šilutės rajono
Marijampolės	Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Šakių rajono, Vilkaviškio rajono
Panevėžio	Biržų rajono, Kupiškio rajono, Panevėžio miesto, Panevėžio rajono, Pasvalio rajono, Rokiškio rajono
Šiaulių	Joniškio rajono, Kelmės rajono, Pakruojo rajono, Akmenės rajono, Radviliškio rajono, Šiaulių miesto, Šiaulių rajono
Tauragės	Jurbarko rajono, Pagėgių, Šilalės rajono, Tauragės rajono
Telšių	Mažeikių rajono, Plungės rajono, Rietavo, Telšių rajono
Utenos	Anykščių rajono, Ignalinos rajono, Molėtų rajono, Utenos rajono, Visagino, Zarasų rajono
Vilniaus	Elektrėnų, Šalčininkų rajono, Širvintų rajono, Švenčionių rajono, Trakų rajono, Ukmergės rajono, Vilniaus miesto, Vilniaus rajono

Era (pradžia mln. m.)	Periodas	Iškasenos	Trukmė (mln. m.)	Paleogeografinės sąlygos
kainozojus 65	kvarteras	smėlis, žvyras	1,6	Eros pradžioje pietinėje Lietuvos dalyje sekli jūra. Klimatas šiltas ir drėgnas subtropinis. Neogene vidurio Lietuvoje ežerai ir pelkės. Kvartere – ledynmečiai. Atšilimo laikotarpis tęsiasi iki dabar.
	neogenas	kvarcinis smėlis	21,4	
	paleogenas	gintaras	42	
mezozojus 250	kreida	kreida, opoka	70	Eros pradžioje karštas ir sausas klimatas, vėliau šiltas ir drėgnas. Triase ir juroje tik vakarinė dalis, o kreidoje visa Lietuvos teritorija užlieta jūros.
	jura		70	
	triasas	molis	45	
paleozojus 570	permas	klintis, gipsas, anhidritas, akmens druska	40	Eros pirmojoje pusėje šiltas ir drėgnas klimatas. Lietuvos teritorija gilios jūros dugne. Vėliau klimatas karštas ir sausas. Permo periode Lietuvoje sekli ir druskinga jūra (lagūna).
	karbonas		65	
	devonas	dolomitas, molis, gipsas	55	
	silūras	nafta	28	
	ordovikas	nafta	72	
	kambras	nafta	60	
prekambras		geležies ir mangano rūda	apie 4000	Žemės plutos formavimasis. Kalnodaros procesai, vulkanizmas. Lietuvoje aukšti kalnai.

Nuosėdinių uolienų rūšys	Pavyzdžiai
Nuotrupinės	žvyras, smėlis, molis, smiltainis
Organinės	klintys, nafta, durpės, kreida
Cheminės	gipsas, anhidritas, akmens druska

Medininkų aukštuma	Seniausioji Lietuvos paviršiaus dalis, susidariusi per priešpaskutinį apledėjimą, tai yra išsilaisvinusi nuo ledo kur kas anksčiau negu visos kitos Lietuvos sritys. Kalvos čia stambios, jų šlaitai ilgi, nuolydžiai lėkšti, slėniai tarp kalvų platūs, be ežerų. Taip atsitiko dėl to, kad čia daug ilgiau paviršių veikė vandenys, vėjai, vyko erozijos procesai.
Švenčionių aukštuma	Vidutinio senumo aukštuma.
Aukštaičių, Dzūkų, Sūduvos, Žemaičių aukštumos	Jauniausios, susidariusios per paskutinį apledėjimą. Šių Lietuvos aukštumų paviršius raiškiausias: kalvos labai įvairios, skirtingų formų ir aukščių, tarpukalvės gilios, daug kur jose nutįsę ežerai.

Oro masė	Iš kur atslenka	Savybės, orai
Arktinė	Iš Arkties vandenyno, šiaurės rytų Europos	Žiemą atneša smarkių šalčių, sniego, o pavasarį ir rudenį – šalnas.
Vidutinių platumų jūrinė	Iš Šiaurės Atlanto	Žiema palyginti šilta ir drėgna. Lemia apsiniaukusius orus, sukelia atlydžius, atneša lietų ir šlapdribą. Vasara drėgna, palyginti vėsi. Atneša daug lietaus, neretai sukelia audras.
Vidutinių platumų žemyninė	Iš Europos rytų ir Azijos vakarų	Žiemą atneša saulėtų orų ir šalčių, vasarą – karštų, saulėtų orų be kritulių.
Atogrąžų žemyninė	Iš šiaurės Afrikos, pietvakarių Azijos	Vasarą atneša smarkių karščių, pavasarį ir rudenį – saulėtų ir šiltų orų (rudeni vadinamų bobų vasara).
Atogrąžų jūrinė	Iš Vidurio Atlanto (Azorų salų regiono) ir Viduržemio jūros	Lemia šiltus ir drėgnus orus. Vasarą gali sukelti pavojingas audras, o žiemą – staigius atšilimus.

Lietuvos orus formuojančios oro masės

Aukščiausia oro temperatūra	+37,5 °C	1994 07 30, Zarasai
Žemiausia oro temperatūra	-42,9 °C	1956 02 01, Utena
Aukščiausia metų vidutinė oro temperatūra	+9,4 °C	1990 m., Nida
Žemiausia metų vidutinė oro temperatūra	+3,6 °C	1942 m., Šiauliai 1987 m., Dūkštas
Didžiausias metinis kritulių kiekis	1109,2 mm	1981 m., Šilutė
Mažiausias metinis kritulių kiekis	355,7 mm	1964 m., Ukmergė
Didžiausias vėjo greitis	40 m/s	1967 10, 1999 12, Nida 1967 ir 1970 10, Klaipėda 1986 06, Utena
Storiausia sniego danga	94 cm	1931 03, Laukuva
Didžiausias dirvožemio įšalas	146 cm	1969 03, Dusetos
Ilgiausia stichinė pūga	78 val. 25 min.	1969 02 11, Panevėžys
Didžiausias krušos ledėkų skersmuo	120 mm	1995 07 10, Kybartai
Stipriausias viesulas	60–70 m/s	1981 05 29, Širvintos 2011 07 27, Šiauliai

Upė	Bendras ilgis (km)	Ilgis Lietuvoje (km)	Nuotėkis žiotyse per metus (km ³)
Nemunas	937	475	21
Neris	510	235	6
Venta	343	161	2,9
Šešupė	298	209	1,1
Mūša	284	133	3,6
Šventoji	246	246	1,7
Nevėžis	209	209	1
Merkys	203	190	1
Minija	202	202	1,2

Ilgiausios Lietuvos upės

Didžiausi ežerai plotas km ²		Ilgiausi ežerai ilgis km		Giliausi ežerai gylis m	
Drūkšiai	44,8*	Asveja	21,9 (29,7**)	Tauragnas	62,5
Dysnai	24,4	Aisetas	16	Malkėstaitis	57
Dusia	23,3	Sartai	14,8 (35,5**)	Asveja	50,2
Vištytis	17,9*	Veisiejis	12,5	Galstas	50,1
Sartai	13,3			Vištytis	50
Luodis	13,2				
Metelys	12,9				
Avilys	12,1				
Platelių	12,1				
Rėkyvos	11,5				

*Visas ežero plotas (su dalimi ne Lietuvos teritorijoje); ** su įlankomis

Tvenkinys	Patvenkta upė	Plotas (km ²)
Kauno marios	Nemunas	63,5
Antalieptės	Šventoji	19,1
Elektrėnų marios	Strėva	12,6
Kupiškio	Lėvu	8,3
Kapčiamiesčio	Nieda	7,2

Požeminis vanduo	Ištirpusių medžiagų kiekis (g/l)
Gėlas	< 1
Mineralinis	1–50
Sūrymas	> 50

Pelkė	Plotas (km ²)
Žuvinto palios	68,5
Čepkelių raistas	58,6
Didysis tyrulis	47,2
Baltosios Vokės	40,1
Praviršulio tyrulis	36,4
Amalvo palios	34,1

Didžiausios Lietuvos pelkės

Salos	Īlankos	Sašiaurīai
Zelandija	Botnijas	Skagerakas
Fiunas	Suomių	Kategatas
Elandas	Rygos	Didysis Beltas
Gotlandas	Gdansko	Mažasis Beltas
Sarema		Erasūnas

Miško masyvas	km ²
Dainavos giria	145
Labanoro–Pabradės giria	91,1
Kazlų Rūdos miškai	58,7
Karšuvos giria	42,7
Rūdninkų giria	37,5
Lavoriškių giria	31,0
Gaižiūnų miškai	40,4
Kapčiamiesčio giria	27,7

Didžiausi Lietuvos miškų masyvai

Gyvūnai	Rūšių skaičius
Žinduoliai	73
Paukščiai	329
Ropliai	7
Varliagyviai	13
Žuvys	96
Bestuburiai (vabzdžiai, moliuskai, voragyviai ir kt.)	apie 18 000

Saugomos teritorijos ir objektai	Skaičius
Rezervatai (iš jų 1 biosferos)	6
Valstybiniai draustiniai	402
Nacionaliniai parkai	5
Regioniniai parkai	30
Valstybės saugomi objektai (iš jų 157 gamtos paminklai)	642

Pasaulio paveldo teritorijos (UNESCO, 1972) 	Tarptautinės svarbos šlapžemės (Ramsar, 1971) 	Baltijos jūros saugomų teritorijų sistema (HELCOM, 1974)
Vilniaus senamiestis (1994)	Čepkelių valstybinis rezervatas (1993)	Kuršių nerijos nacionalinis parkas (1994)
Kuršių nerijos nacionalinis parkas (2000)	Kamanų valstybinis rezervatas (1993)	Pajūrio regioninis parkas (1994)
Valstybinis Kernavės kultūrinis rezervatas (2004)	Viešvilės valstybinis rezervatas (1993)	Nemuno deltos regioninis parkas (1994)
Trakų istorinis nacionalinis parkas (pateikta paraiška)	Žuvinto biosferos rezervatas (1993)	
Žuvinto biosferos rezervatas (2011)	Nemuno deltos regioninis parkas (1993)	
	Adutiškio–Svylos–Birvėtos šlapžemių kompleksas (2011)	
	Girutiškio pelkė (2011)	

Šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos